

Редактори
Анна Р. Довер
Дж. Аластер Іннес
Карен Фейргерст

Edited by
Anna R. Dover
J. Alastair Innes
Karen Fairhurst

Клінічний Огляд

Переклад п'ятнадцятого видання

За Маккляудом

МЕДИЦИНА
WWW.MEDPUBLISH.COM.UA

Джон Маклауд (1915–2006)

У 1950 році Джон Маклауд був призначений лікарем-консультантом Західної лікарні загального профілю в Единбурзі. Він цікавився ревматологією і медичною освітою. Студенти, які відвідували заняття Маклауда в клініці, згадують його як натхненного викладача, котрий уміє зрозуміло пояснювати складні проблеми. Він був завжди ввічливим і з пацієнтами, і зі студентами. Маклауд мав дивовижний хист залучати всіх студентів до обговорення клінічних випадків і частіше хвалив, а не критикував. Він вважав збирання анамнезу надзвичайно важливим етапом і спонукав студентів визначати, які саме аспекти клінічного огляду допомагають встановити точний діагноз.

Колеги Маклауда в Західній лікарні погодилися стати співавторами посібника з клінічного обстеження. Уперше книга була опублікована в 1964 році, а загалом Джон Маклауд відредагував сім видань. З властивою йому скромністю він був дуже збентежений, коли восьме видання було перейменовано на «Клінічний огляд за Маклаудом». Це, однак, не зрівняється з його величезним внеском у медичну освіту.

Маклауд мав найважливішу якість успішного редактора – умів об'єднувати розрізнені матеріали окремих авторів у єдиному стилі й форматі, не заподіявши жодних образ; усі визнавали його авторитет. Він уникав догматичності чи поблажливості, щедро навчав своїх редакторських навичок інших. Ці якості було відзначено, коли Маклауда запросили редагувати посібник «Медицина за Девідсоном: принципи і практика».

Macleod's

15th Edition

Edited by

Anna R. Dover

MB ChB, PhD, FRCP, SFHEA

Consultant in Diabetes, Endocrinology and General Medicine,
Edinburgh Centre for Endocrinology and Diabetes,
Royal Infirmary of Edinburgh; Honorary Senior Clinical Lecturer,
University of Edinburgh, UK

J. Alastair Innes

MB ChB, PhD, FRCPE

Consultant Physician (retired), Respiratory Unit,
Western General Hospital, Edinburgh;
Honorary Reader in Respiratory Medicine,
University of Edinburgh, UK

Karen Fairhurst

MB BS, PhD

Senior Lecturer, Centre for Population Health Sciences,
University of Edinburgh, UK

Illustrations by Robert Britton, Ethan Danielson
and Wendy Beth Jackelow

Clinical Examination

ELSEVIER

Клінічний огляд

Переклад п'ятнадцятого видання

Редактори:

Анна Р. Довер,

бакалавр медицини й бакалавр хірургії, доктор філософії,
член Королівської колегії терапевтів,
старший член Академії вищої освіти
Консультант із питань діабету, ендокринології і загальної медицини,
Единбурзький центр ендокринології і діабету, Королівський госпіталь Единбурга;
почесний старший викладач клінічних дисциплін,
Единбурзький університет, Велика Британія

Дж. Аластер Іннес,

бакалавр медицини й бакалавр хірургії, доктор філософії,
член Королівської колегії терапевтів Единбурга
Лікар-консультант (на пенсії), респіраторне відділення,
Західна лікарня загального профілю, Единбург;
почесний викладач респіраторної медицини,
Единбурзький університет, Велика Британія

Карен Фейргерст,

бакалавр медицини й бакалавр хірургії, доктор філософії
Старший викладач, Центр наук про здоров'я населення,
Единбурзький університет, Велика Британія

Ілюстрації Роберта Бріттона, Ітана Даніельсона і Венді Бет Джекелов

Науковий редактор українського видання –

Микола Швед,

доктор медичних наук, професор
Завідувач кафедри невідкладної медичної допомоги Тернопільського
національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського
Заслужений діяч науки і техніки України

Київ
ВСВ «Медицина»
2024

За
Маякстаудом

УДК 616-071
ББК 53.4я73
К49

Copyright © 2024 Elsevier Ltd. All rights reserved, including those for text and data mining, AI training, and similar technologies.

Previous editions copyrighted 2018, 2013, 2009, 2005, 2000, 1995, 1990, 1986, 1983, 1979, 1976, 1973, 1967 and 1964.

Усі права захищені.

Жодна частина цього видання не може відтворюватися або передаватися в будь-якій формі чи будь-якими засобами, електронними або механічними, включно з фотокопіюванням, записуванням або будь-якою іншою системою зберігання та відтворення інформації, без письмового дозволу правовласника.

Ця книга та окремі напращування, що містяться в ній, захищені авторським правом (окрім зазначених випадків).

This edition of *Macleod's Clinical Examination*, 15th edition (9780323847704) by Anna R. Dover, J. Alastair Innes, and Karen Fairhurst is published by arrangement with Elsevier Limited.

Це видання книги *Macleod's Clinical Examination*, 15th edition (9780323847704) by Anna R. Dover, J. Alastair Innes, and Karen Fairhurst опубліковано за угодою з компанією Elsevier Limited.

Переклад було здійснено ТОВ «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина».

За здійснений переклад відповідає тільки ТОВ «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина».

Лікарі-практики й дослідники повинні завжди спиратися на власний досвід і знання під час оцінювання та використання будь-якої інформації, методів, лікарських засобів або експериментів, описаних у цьому виданні. Зокрема, з огляду на швидкий розвиток медичної науки, слід проводити незалежну перевірку діагнозів і дозування лікарських засобів. Згідно із законодавством, Elsevier, автори, співавтори, редактори не відповідають за виконання перекладу або за будь-які тілесні ушкодження та/або шкоду, заподіяну людям чи майну, в межах відповідальності за якість продукції, недбалість тощо або через використання чи застосування будь-яких методів, продукції, інструкцій або ідей, що містяться в цьому виданні.

Над перекладом з англійської працювали: **Микола Швед**, доктор медичних наук, професор; **Світлана Геряк**, доктор медичних наук, професор; **Лариса Левицька**, доктор медичних наук, професор; **Олександр Сусла**, доктор медичних наук, професор; **Софія Липовецька**, кандидат медичних наук, доцент; **Лариса Мартинюк**, кандидат медичних наук, доцент; **Олена Прокопович**, кандидат медичних наук, доцент; **Оксана Сидоренко**, кандидат медичних наук, доцент; **Андрій Швед**, кандидат медичних наук; **Олександра Шульгай**, кандидат медичних наук, доцент; **Вікторія Кучмій**, доктор філософії, асистент; **Анна-Марія Шульгай**, доктор філософії, асистент; **Ірина Ястремська**, доктор філософії, асистент.

Наукові редактори окремих розділів перекладу українською:

Світлана Геряк, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства та гінекології №2 ТНМУ імені І.Я. Горбачевського МОЗ України;

Олександра Шульгай, кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією ТНМУ імені І.Я. Горбачевського МОЗ України.

Клінічний огляд за Маклаудом : пер. 15-го вид. / ред. : Анна Р. Довер, Дж. Аластер Іннес, Карен Фейргерст ; наук. ред. укр. вид. Микола Швед ; наук. ред. пер. : Світлана Геряк, Олександра Шульгай. – К. : ВСВ «Медицина», 2024. – XIV, 465 с.

ISBN 978-617-505-962-3 (укр.)

ISBN 978-0-323-84770-4 (англ.)

Минуло п'ятдесят років після першого видання посібника «Клінічний огляд за Маклаудом», відтоді матеріал було повністю перероблено. З п'ятнадцятого видання ви дізнаєтеся, як збирати анамнез і професійно проводити клінічний огляд, щоб виявити основні симптоми й ознаки захворювання. У книзі висвітлено загальні принципи огляду всіх систем організму й описано, як ефективно застосовувати ці навички в певних ситуаціях та як підготуватися до іспиту. Матеріал було переглянуто й доповнено з урахуванням останніх настанов і сучасних досягнень.

Для лікарів загальної практики – сімейних лікарів, дільничних терапевтів і педіатрів, лікарів-спеціалістів, дотичних до співпраці з лікарями первинної медичної допомоги. Книга буде корисною також студентам і викладачам медичних закладів вищої освіти та іншим фахівцям галузі охорони здоров'я, які розуміють, що відмінні навички клінічного огляду є невід'ємною частиною належної практики.

УДК 616-071
ББК 53.4я73

ISBN 978-617-505-962-3 (укр.)
ISBN 978-0-323-84770-4 (англ.)

© 2024, Elsevier Ltd. All rights reserved, including those for text and data mining, AI training, and similar technologies
© ВСВ «Медицина», переклад українською. Усі права захищені, включно з правами на інтелектуальний аналіз тексту і даних, навчання ШІ та подібні технології, 2024

Зміст

Передмова	ix
Подяки	x
Як користуватися книгою	xi
Автори	xii

ЧАСТИНА 1. ПРИНЦИПИ ЗБИРАННЯ АНАМНЕЗУ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ 1

1. Проведення консультування пацієнтів	3
Карен Фейргерст, Дж. Аластер Іннес, Анна Р. Довер	
2. Загальні аспекти збору анамнезу	9
Дж. Аластер Іннес, Анна Р. Довер, Карен Фейргерст	
3. Загальні аспекти обстеження	21
Анна Р. Довер, Карен Фейргерст, Дж. Аластер Іннес	

ЧАСТИНА 2. ОГЛЯД ЗА СИСТЕМАМИ ОРГАНІЗМУ 43

4. Серцево-судинна система	45
Алан Г. Джепп, Джегангір Н. Дін, Дженніфер М.Дж. Робсон	
5. Дихальна система	89
Дж. Аластер Іннес, Пітер Т. Рід	
6. Травна система	113
Джон Плевріс, Рован Паркс	
7. Нервова система	143
Річард Девенпорт, Гаді Манджі	
8. Система зору	183
Ш'яманга Боруа, Наїнг Латт Тінт	
9. Вуха, ніс і горло	205
Ієн Гаторн	
10. Ендокринна система	229
Анна Р. Довер, Нікола Заммітт	
11. Репродуктивна система	249
Крістіна Їп, Колін Дункан, Кірсті Дандас, Олександр Лейрд	

12.	Нирки та ниркова система	281
	Нірадж Даун (Бін), Девід Клут	
13.	Опорно-руховий апарат	297
	Джейн Гібсон, Філ Волмслі	
14.	Шкіра, волосся та нігті	337
	Майкл Дж. Тідман, Еліс С.М. Тідман	

ЧАСТИНА 3. ЗАСТОСУВАННЯ НАВИЧОК ЗБИРАННЯ АНАМНЕЗУ І ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИКАЛЬНОГО ОБСТЕЖЕННЯ В РІЗНИХ КЛІНІЧНИХ СИТУАЦІЯХ 351

15.	Немовлята і діти	353
	Бен Стенсон, Стів Каннінгем	
16.	Пацієнти із психічними захворюваннями та нездатністю до навчання	381
	Стівен Поттс	
17.	Астенічний пацієнт	393
	Ендрю Елдер, Елізабет Макдональд	
18.	Погіршення стану пацієнта	407
	Анна Р. Довер, Розалін Баруа	
19.	Пацієнт, який помирає	419
	Кірсті Бойд, Назір Лоун	

ЧАСТИНА 4. ЗАСТОСУВАННЯ НАВИЧОК ЗБИРАННЯ АНАМНЕЗУ Й ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ 427

20.	Встановлення та повідомлення діагнозу	429
	Карен Фейргерст, Анна Р. Довер, Дж. Аластер Іннес	
21.	Адаптація навичок до практики	439
	Дж. Аластер Іннес, Карен Фейргерст, Анна Р. Довер	
22.	Підготовка до оцінювання студентів	445
	Анна Р. Довер, Дж. Аластер Іннес, Карен Фейргерст	
	Показчик	453

Передмова

Незважаючи на розмаїття діагностичних інструментів, доступних сучасному лікарю, основою клінічної практики залишається отримання інформації шляхом безпосередньої взаємодії з пацієнтом через збирання анамнезу та клінічний огляд. Якщо лікар проводить їх фахово, він може поставити диференціальний діагноз, тримаючи пацієнта і його проблеми в центрі уваги, а також уникнути потенційної шкоди від непотрібних або невиправданих обстежень.

Мета цієї книги – допомогти лікарям розвинути навички консультування, щоб збирати чіткий анамнез, а також практичні навички проведення огляду для виявлення клінічних ознак захворювання. Там, де це можливо, пояснюється фізична основа клінічних ознак, щоб полегшити їх розуміння. Описано, як формулювати диференціальний діагноз на основі отриманої інформації і з чого логічно починати дослідження кожної системи. Посібник слід використовувати в поєднанні з більш ґрунтовними текстами з патофізіології, диференціальної діагностики й клінічної медицини. Він тісно пов'язаний із книгою «Медицина за Девідсоном: принципи і практика», тому найкраще читати їх разом.

Команда попередніх і нових авторів оновила зміст цього видання, щоб створити зрозумілий і зручний для використання текст, актуальний для клінічної практики у XXI столітті.

У частині 1 розкриваються загальні принципи належної взаємодії з пацієнтами, починаючи з основ збирання анамнезу й проведення огляду та завершуючи розпізнаванням характерних ознак для визначення конкретних діагнозів. У частині 2 описано симптоми й ознаки з боку конкретних систем, а в частині 3 – застосування навичок у конкретних клінічних ситуаціях. Частина 4 охоплює формулювання діагнозу, адаптацію клінічних навичок до повсякденної практики й підготовку до оцінювання цих навичок.

Сподіваємося, якщо молодих лікарів заохочувати до засвоєння й адаптації навичок збирання анамнезу та проведення огляду, вони не тільки надаватимуть пацієнтам належну допомогу як діагности, а й продовжуватимуть розвивати методи клінічного огляду, щоб краще розуміти їхні механізми та застосування в діагностиці.

А.Р.Д., Дж.А.І., К.Ф.
Единбург, 2023 рік

Подяки

Редактори висловлюють подяку своїм видатним колегам, які працювали над попередніми виданнями посібника. Під їхнім керівництвом «Клінічний огляд за Маклаудом» протягом багатьох років був ключовим ресурсом для лікарів у всьому світі. Працюючи над оновленням і вдосконаленням книги, ми постійно пам'ятаємо про цю унікальну спадщину в царині викладання клінічних навичок.

Редактори також висловлюють щирі подяку всім авторам попередніх видань – без їхнього внеску не було б оновленого посібника. Це, зокрема, автори,

які вже не працювали над цим 15-м виданням: Ентоні Бейтман, Іван Бренкель, Гарет Клегг, Нік Міллс, Джанет Скіннер, Джеймс Тірнан і Олівер Янг.

Ми вдячні лікарям різної спеціалізації, які докладно проаналізували 14-те видання й надали нам багато ідей для втілення в новій версії книги: Сунілу Бхандарі, Ієну Гаторну, Ієну Лі, Керолайн Ніколсон, Натану Оліверу й Клер Робертсон. Також дякуємо численним студентам і викладачам за безцінні відгуки про посібник, надані через опитувальник на сайті Student Consult.

Як користуватися книгою

У цій книзі систематично й ґрунтовно описано принципи організації роботи з пацієнтами. У частинах 2 і 3 кожен розділ, присвячений окремій системі організму, упорядковано за однією схемою:

- Вступ: анатомія та фізіологія.
- Анамнез: найпоширеніші симптоми, які запитання слід ставити і як опрацьовувати відповіді.
- Фізикальне обстеження: що і як оглядати.
- Дослідження: як вибрати найбільш релевантні й інформативні початкові дослідження та як вони допомагають уточнити діагноз.
- Приклади об'єктивних структурованих клінічних іспитів (ОСКІ): кілька коротких клінічних сценаріїв, які ілюструють типи проблем, з якими студенти можуть мати справу під час об'єктивного

структурованого клінічного іспиту за цією системою.

- Послідовність комплексного обстеження: структурований перелік кроків, яких слід дотримуватися під час огляду різних систем організму. Допоможе повторювати матеріал.

Послідовності виконання обстеження

У книзі описано, у якій послідовності слід оглядати пацієнта за різними методами. Ці послідовності позначені червоним заголовком «Послідовність обстеження». Точний порядок, за яким слід проводити обстеження, оформлено у вигляді маркованого списку.

Автори

**Розалін Баруа / Rosaleen Baruah,
MB ChB, FRCPE, FFICM, LL.M**

Consultant in Critical Care and Anaesthesia and
Honorary Clinical Senior Lecturer, Dept of Anaesthesia,
Critical Care and Pain Medicine, University
of Edinburgh and NHS Lothian, Edinburgh, UK

Ш'яманга Боруа / Shyamanga Boruah,

MB ChB, DCH, FRCOG

**Колін Дункан / Colin Duncan,
MB ChB, MD, FRCOG**

Professor of Reproductive Medicine and Science,
MRC Centre for Reproductive Health, The University
of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Кірсті Дандас / Kirsty Dundas,
MB ChB, DCH, FRCOG**

Consultant Obstetrician, Royal Infirmary of Edinburgh

**Девід Клу́т / David Kluth,
MB BS, PhD, FRCP**

Professor of Medical Education & Honorary Consultant Nephrologist, Edinburgh Medical School, University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Олександр Лейрд / Alexander Laird,
MB ChB, PhD, FRCSE(Urol)**

Consultant Urological Surgeon, Department of Urology, Western General Hospital, Edinburgh, UK
Honorary Clinical Senior Lecturer, Institute of Genetics and Cancer, The University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Назір Лоун / Nazir Lone,
MB ChB, MSc, PhD, FRCPE, FFICM, FHEA**

Reader in Critical Care, Usher Institute, University of Edinburgh, Edinburgh, UK
Honorary Consultant in Critical Care, Department of Critical Care, Royal Infirmary of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Елізабет Макдональд / Elizabeth MacDonald,
MB ChB, MRCP, FRCPE, DMCC**

Consultant Physician, Medicine for the Elderly, Western General Hospital, Edinburgh, UK

**Гаді Манджі / Hadi Manji,
MA, MD, FRCP**

Consultant Neurologist and Honorary Associate Professor, National Hospital for Neurology, Queen Square, London, UK

**Рован Паркс / Rowan Parks,
MD, FRCSI, FRCSE**

Professor of Surgical Sciences, Clinical Surgery, University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Джон Плевріс / John Plevris,
MD, DM, PhD, FRCPE, FEBGH**

Professor, Centre for Liver & Digestive Disorders, The Royal Infirmary, University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Стівен Поттс / Stephen Potts,
MA, FRCPsych, FRCPE, FRCSE**

Consultant in Transplant Psychiatry, Department of Psychological Medicine, Royal Infirmary of Edinburgh, Edinburgh, UK

Пітер Т. Рід / Peter T. Reid, MD

Consultant Respiratory Physician, Respiratory Medicine, Lothian University Hospitals, Edinburgh, UK

**Дженніфер М. Дж. Робсон / Jennifer M. J. Robson,
MB ChB, PhD, FRCSE**

Consultant and Honorary Senior Lecturer, Leeds Vascular Institute, Leeds General Infirmary, Leeds, UK
Honorary Clinical Tutor, University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Бен Стенсон / Ben Stenson,
MB ChB, MD, FRCPCH, FRCPE**

Consultant Neonatologist, Royal Infirmary of Edinburgh, Hon Professor of Neonatology, University of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Еліс С. М. Тідман / Alice S. M. Tidman,
MBChB, MRCP (Dermatology), PGDipClinDerm**

Consultant Dermatologist, Department of Dermatology, NHS Fife, Kirkcaldy, UK

**Майкл Дж. Тідман / Michael J. Tidman,
MD, FRCPE, FRCP**

Consultant Dermatologist, Department of Dermatology, Royal Infirmary of Edinburgh, Edinburgh, UK

**Наїнг Латт Тінт / Naing Latt Tint,
MBChB, PhD, FRCOphth**

Consultant Ophthalmic Surgeon, Princess Alexandra Eye Pavilion, Edinburgh, UK

**Філ Волмслі / Phil Walmsley,
MD, FFSTE, FRCS(Orth), AFHEA**

Consultant Orthopaedic Surgeon, Orthopaedic Surgery, Victoria Hospital Kirkcaldy, Kirkcaldy, UK
Honorary Senior Lecturer, School of Medicine, University of St Andrews, St Andrews, UK

**Крістіна Їп / Christina Yip,
MB ChB, MD, FRCS(Plast)**

Consultant Oncoplastic Breast Surgeon, Department of Breast Surgery, East Lancashire Hospitals NHS Trust, Burnley, UK

**Нікола Заммітт / Nicola Zammitt,
MB ChB, MD, FRCPE**

Consultant Physician and Honorary Clinical Senior Lecturer, Edinburgh Centre for Endocrinology and Diabetes, Royal Infirmary of Edinburgh, Edinburgh, UK

Частина 1

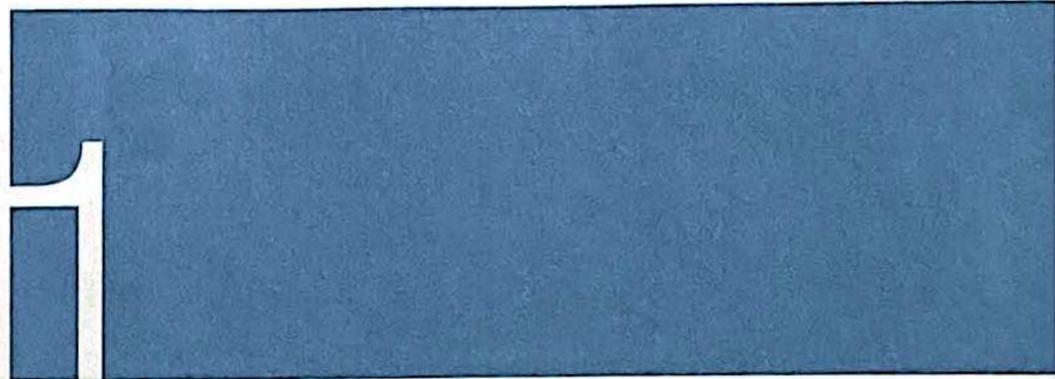
Принципи збирання анамнезу та проведення огляду

1. Проведення консультування пацієнтів 3

2. Загальні аспекти збору анамнезу 9

3. Загальні аспекти обстеження 21

Карен Фейргерст / Karen Fairhurst
Дж. Аластер Іннес / J. Alastair Innes
Анна Р. Довер / Anna R. Dover

Проведення консультиування пацієнтів

Консультація 4

- Причини для консультації 4
- Клінічне середовище 4
- Початок консультації 4
- Збір інформації 5
- Оброблення конфіденційної інформації та треті сторони 5
- Вирішення переживань пацієнта 6
- Прояв емпатії 6

- Прояв культурної чуйності 6
- Повідомлення проблеми 6
- Завершення консультації 7

Професійні обов'язки 7

- Конфіденційність і згода 7
- Соціальні мережі 8

Особисті обов'язки 8